


J E A N - P A U L S A R T R E



TEATRU

Muștele
Cu ușile închise
Morți fără îngropăciune
Diavolul și bunul Dumnezeu
Sechestrații din Altona



Traduceri din limba franceză
NICOLAE MINEI, ANY FLOREA
VIRGIL BORCAN, MARGARETA BĂRBUȚĂ
GEORGE VRACA, ANCA GONȚESCU

bestia, am izbit, un om a căzut, în ochii săi muribunzi am văzut bestia, încă vie pesemne. Unu și cu unu fac unu: ce neînțelegere! De la cine, de unde vine acest gust rânced și fad în gâtul meu? De la om? De la bestie? De la mine însumi! E gustul secolului. Secole fericite, nu cunoașteți ura noastră, cum ați putea înțelege voi puterea atroce a iubirilor noastre muritoare? Dragostea, ura, unu și cu unu... Achitați-ne! Clientul meu a fost primul care a cunoscut rușinea: el știe că e gol. Copii frumoși, voi ieșiți din noi, durerile noastre v-au făcut. Acest secol este o femeie, naște, veți condamna-o voi pe mama voastră? Hei? Cum? Răspundeți odată! (*Pauză.*) Al treizecilea nu mai răspunde. Poate n-o să mai fie secole după al nostru. Poate că o bombă va stinge luminile. Totul va fi mort! Ochii, judecătorii, timpul. Noapte. O, tribunal al nopții, tu care ai fost, care vei fi, care ești, am fost! Am fost! Eu, Frantz, von Gerlach, aici, în camera asta am luat secolul pe umerii mei și am spus: voi răspunde de el. În această zi și pentru totdeauna. Ei! Ce?

Leni a intrat în camera lui Frantz. Werner apare în ușa pavilionului, Johanna îl vede și se îndreaptă spre el. Figuri inexpressive. Ies fără să-și vorbească. Începând de la „răspundeți odată“ scena e goală.

Cortina

CUPRINS

MUȘTELE – *Dramă în trei acte*

(Traducere de Nicolae Minei și Any Florea)5

CU UȘILE ÎNCHISE – *Piesă într-un act*

(Traducere de Virgil Borcan)109

MORȚI FĂRĂ ÎNGROPĂCIUNE – *Piesă în patru tablouri*

(Traducere de Margareta Bărbuță)167

DIAVOLUL ȘI BUNUL DUMNEZEU – *Piesă în trei acte și unsprezece tablouri*

(Traducere de Virgil Borcan)245

SECHESTRĂȚII DIN ALTONA – *Piesă în cinci acte*

(Traducere de George Vraca și Anca Goțescu)425

ACTUL ÎNTĂI

O piață în Argos. O statuie a lui Jupiter, zeul muștelor și al morții. Are ochii albi și fața mângîlă cu sânge.

Scena I

Femei bătrâne înveșmântate în negru intră în procesiune și fac libațiuni în fața statuii. În fund, așezat jos, un idiot. Intră ORESTE și PEDAGOGUL, apoi, JUPITER.

ORESTE: Acultați, femei cumsecade!

Se întorc toate, scoțând un țipăt.

PEDAGOGUL: Spuneți-ne, rogu-vă... (*Ele se dau un pas îndărăt, scuipând pe jos.*) Ei, femei cumsecade, ascultați, suntem niște călători rătăciți. Nu vă cer decât o lămurire. (*Bătrânele fug, scăpând din mâini urnele.*) Hoituri bătrâne! Ai zice că le atac virtutea! (*Ironic*) Ah! stăpâne, ce călătorie plăcută. Strașnică idee ai avut să vii la Argos, când în Grecia și în Italia sunt mai bine de cinci sute de orașe cu vinuri bune, hanuri primitoare și străzi pline de lume! Neciopliții ăștia de la munte parcă n-au văzut niciodată drumeți. De o sută de ori am întrebat de drum în târgușorul ăsta afurisit, care se prăjește la soare.

Pretutindeni aceleași strigăte de spaimă și aceeași harababură, oameni care fug să se ascundă ca niște găngăni negre pe străzile unde lumina îți ia ochii, pfiu! Străzile astea pustii, aerul care tremură și soarele ăsta... Există ceva mai sinistru ca soarele?

ORESTE: Aici m-am născut...

PEDAGOGUL: Așa se pare. Dar în locul tău nu m-aș lăuda cu asta.

ORESTE: Aici m-am născut, dar trebuie să întreb de drum ca un străin. Bate la ușa asta!

PEDAGOGUL: Ce sperii? C-o să-ți răspundă careva? Uită-te nițel la casele astea și vezi cum arată. Unde le sunt ferestrele? Bănuiesc că dau spre niște curți bine ferecate și întunecoase și stau cu dosul la stradă... (*Oreste face un gest de iritare.*) Bine. Bat, dar n-am nicio speranță.

Bate. Tăcere. Bate din nou, poarta se întredeschide.

O VOCE: Ce dorești?

PEDAGOGUL: Doar o întrebare. Nu știi unde locuiește... (*Ușa se închide brusc.*) Lua-te-ar naiba! Ești mulțumit, stăpâne Oreste, ți-a fost de ajuns? Dacă vrei, pot să bat la toate ușile.

ORESTE: Nu, lasă.

PEDAGOGUL: Ia te uită! E cineva aici. (*Se apropie de idiot.*)

Mărite doamne!

IDIOTUL: Hî!

PEDAGOGUL (*salutând din nou*): Mărite doamne!

IDIOTUL: Hî!

PEDAGOGUL: Binevoiește să ne arăți casa lui Egist.

IDIOTUL: Hî!

PEDAGOGUL: A lui Egist, regele Argosului.

IDIOTUL: Hî! Hî!

Jupiter trece prin fundul scenei.

PEDAGOGUL: Ce ghinion. Primul care n-o rupe la fugă e idiot. (*Jupiter trece din nou.*) Ce zici! Ne-a urmărit până aici.

ORESTE: Cine?

PEDAGOGUL: Bărbosul.

ORESTE: Ți se pare.

PEDAGOGUL: L-am văzut trecând adineauri.

ORESTE: Ți s-a năzărit.

PEDAGOGUL: Cu neputință. În viața mea n-am mai văzut o asemenea barbă; în afară de una, de bronz, care împodobește chipul lui Jupiter Ahenobarbus din Palermo. Uite-l, trece din nou. Ce-o fi vrând de la noi?

ORESTE: Călătorește ca și noi.

PEDAGOGUL: Zău! L-am întâlnit pe drumul spre Delfi. Și când ne-am imbarcat la Itea, el își plimba barba pe vas. La Nauplia nu puteam face un pas fără să ne împiedicăm de el, și acum, iată-l aici. Găsești că toate astea nu sunt decât niște simple coincidențe? (*Alungă muștele cu mâna.*) Ah! muștele din Argos mi se par mult mai ospitaliere decât oamenii. Uită-te la alea, uită-te bine la ele! (*Arată cu degetul spre ochiul idiotului.*) Stau grămadă pe ochiul lui ca pe-o felie de pâine cu unt, dar el zâmbeste fericit, de parcă-i face plăcere să-i sugă ochii. Și, într-adevăr, iese din ei o scursoare albă, care seamănă cu laptele covăsit. (*Alungă muștele.*) Gata, ajungă-vă odată! Iată, au

năvălit asupra ta. (*Le alungă.*) Ei, poți să te simți la largul tău: te plângeai atâta că ești străin pe meleagurile tale natale, și uite că jivinele astea mici te întâmpină sărbătorește, de parcă te-ar recunoaște. (*Le alungă.*) Ei, gata, gata, fără pupături! De unde-or fi venind? Fac mai mult zgomot decât un stol de lăcuste și sunt mai mari ca bondarii.

JUPITER (*care s-a apropiat*): Nu sunt decât niște muște de carne, cam grase. Acum cincisprezece ani, un miros puternic de cadavru le-a atras deasupra orașului. Și de atunci se tot îngrașă. Peste cincisprezece ani vor ajunge de mărimea unor broaște.

Tăcere.

PEDAGOGUL: Cu cine avem onoarea?

JUPITER: Numele meu este Demetrios. Vin din Atena.

ORESTE: Cred că te-am văzut pe vapor acum două săptămâni.

JUPITER: Și eu te-am văzut.

Strigăte groaznice în palat.

PEDAGOGUL: Vai! Povestea asta nu-mi sună a bine, și sunt de părere, stăpâne, că cel mai nimerit lucru ar fi să plecăm.

ORESTE: Taci din gură.

JUPITER: N-aveți de ce vă teme. Azi e sărbătoarea morților. Iar strigătele acestea arată c-a început ceremonia.

ORESTE: Pari bine informat în ceea ce privește Argosul.

JUPITER: Vin pe-aici adesea. Știți, am fost martor la înapoierea regelui Agamemnon, când flota victorioasă a grecilor a ancorat în rada Nauplicii. De pe

metereze se puteau vedea pânzele albe. (*Alungă muștele.*) Pe atunci însă nu erau muște. Argosul nu era decât un orașel de provincie, care se plictisea leneș sub soare. În zilele următoare m-am urcat împreună cu ceilalți pe drumul de pază și-am privit îndelung cortegiul regal care înainta pe câmpie. În seara zilei a doua, regina Clitemnestra a apărut pe metereze însoțită de Egist, regele de-acum. Locuitorii Argosului le-au văzut chipurile înroșite de soarele care asfințea, i-au văzut aplecându-se peste creneluri și privind îndelung spre mare; și s-au gândit: „Iese bucluc“. Dar n-au spus nimic. Egist, după cum știți, era amantul reginei Clitemnestra. Un desfrânat care, încă de pe atunci, era înclinat spre melancolie. Pari obosit.

ORESTE: Am mers mult pe jos și e o căldură cumplită. Dar sunt curios să aud mai departe.

JUPITER: Agamemnon era om de treabă, dar a făcut o mare greșală, înțelegi. N-a îngăduit ca execuțiile capitale să aibă loc în public. Păcat. În provincie, o spânzurătoare frumoasă e o distracție și îi mai obișnuiește nițel pe oameni cu moartea. Cei de-aici n-au spus nimic pentru că se plictiseau și doreau să vadă o moarte violentă. Ei n-au spus nimic când l-au văzut pe regele lor apărând la porțile orașului. Și atunci când au văzut-o pe Clitemnestra întinzându-i brațele ei frumoase și parfumate, tot n-au spus nimic. În clipa aceea ar fi fost de ajuns un cuvânt, un singur cuvânt, dar ei au tăcut și fiecare vedea, în imaginație, un cadavru imens, cu fața sfărâmată.

ORESTE: Nici tu n-ai spus nimic?

JUPITER: Te supără, tinere? Îmi pare bine; asta dovedește că ai sentimente nobile. Ei bine, n-am vorbit:

eu nu sunt de pe aici și nu era treaba mea. Cât despre cei din Argos, când l-au auzit a doua zi pe regele lor urlând de durere în palat, tot n-au spus nimic, au lăsat pleoapele pe ochii lor dați peste cap de voluptate, și întregul oraș era ca o femeie în călduri.

ORESTE: Și ucigașul domnește. A trăit cincisprezece ani fericiți. Credeam că zeii sunt drepti.

JUPITER: Ei! Nu arunca atât de repede vina pe zei! Trebuie oare să pedepsești întotdeauna? Nu era mai bine ca de pe urma acestui scandal să profite ordinea morală?

ORESTE: Asta au făcut zeii?

JUPITER: Au trimis muștele.

PEDAGOGUL: Ce caută muștele în treaba asta?

JUPITER: A, sunt un simbol. Cât despre ce-au făcut, judecați singuri: uitați-vă la gângania aia bătrână, care lipăie cu piciorușele ei negre pe lângă ziduri: e un exemplar frumos al acestei faune negre și mărunte, care colcăie prin crăpături pretutindeni în acest oraș. Mă reped asupra gânganiei, pun mâna pe ea și v-o aduc. *(Se repede spre Bătrână și o târăște în avanscenă.)* Iată ce-am pescuit. Ce grozăvie! Ha! Clipește din ochi și totuși voi, ăștia, sunteți obișnuiți cu paloșele încinse ale soarelui. Uitați-vă cum se zbate ca un pește prins în undiță. Ia zi, babo, ai pierdut pesemne zeci de feciori: ești neagră din cap până-n picioare. Hai, vorbește, și poate c-o să-ți dau drumul. După cine porți doliu?

BĂTRÂNA: Așa e portul în Argos.

JUPITER: Portul în Argos? A! Înțeleg. Ești în doliu după regele tău, după regele care-a fost ucis.

BĂTRÂNA: Taci! Pentru numele lui Dumnezeu, taci!

JUPITER: Pentru că ești destul de bătrână ca să fi auzit strigătele alca puternice care s-au învărtit pe străzile orașului o dimineață întregă. Ce-ai făcut?

BĂTRÂNA: Bărbatul meu era la câmp, ce puteam să fac? Am tras zăvorul la ușă.

JUPITER: Da, și ai întredeschis fereastra ca să auzi mai bine, și ai stat la pândă după perdele, cu răsuflarea tăiată și cu furnicături pe șira spinării.

BĂTRÂNA: Taci!

JUPITER: În noaptea aceea trebuie să fi făcut dragoste c-o poftă nebună. Era sărbătoare, nu?

BĂTRÂNA: Nu, stăpâne! A fost o noapte groaznică.

JUPITER: O sărbătoare sângeroasă, a cărei amintire n-ați putut-o îngropa.

BĂTRÂNA: Stăpâne! Ești un mort?

JUPITER: Un mort! Du-te, du-te, nebuno! Să nu-ți pese cine sunt; mai bine ai grijă de tine și vezi de capătă iertarea cerului prin căință.

BĂTRÂNA: Ah! mă căiesc, stăpâne, dacă ai ști cum mă căiesc, și fiică-mea se căiește, și ginerele meu jertfește în fiecare an o vacă, iar pe nepoțelul meu, care merge pe șapte ani, l-am crescut în căință: e cuminte ca o icoană, bălai și pătruns de pe acum de sentimentul păcatului săvârșit înainte de-a se naște.

JUPITER: Bine, du-te, târătură bătrână, și caută să crăpi pocăită. E singura ta cale de izbăvire. *(Bătrâna fuge.)* Dragii mei prieteni, ori mă înșel, ori aveam

de-a face cu o credință frumoasă, de modă veche, întemeiată solid pe teroare.

ORESTE: Ce fel de om ești?

JUPITER: Cine se sinchisește de mine? Vorbeam despre zei. Ei, ce zici, trebuiau să-l trăsnească pe Egist?

ORESTE: Trebuiau... Ah! Nu știu și puțin îmi pasă; nu sunt de pe aici. Egist se căiește oare?

JUPITER: Egist? Mira-m-aș. Dar ce importanță are?

Un oraș întreg se căiește pentru el. Căința se măsoară la cântar. *(Se aud strigăte îngrozitoare în palat.)*

Ascultați! Ca să nu uite niciodată strigătele regelui lor în agonie, un văcar, ales pentru vocea lui puternică, urlă așa, la fiecare aniversare în sala cea mare a palatului. *(Oreste face un gest de dezgust.)* Ei! asta nu-i nimic; ce-o să spunei însă când or să dea drumul morților? Astăzi se împlinesc exact cincisprezece ani de când a fost asasinat Agamemnon. Ah, cât s-a schimbat de atunci ușuraticul popor al Argosului și cât de aproape e acum de inima mea!

ORESTE: De inima ta?

JUPITER: Lasă, lasă, tinere. Vorbeam cu mine însumi.

Ar fi trebuit să spun: aproape de inima zeilor.

ORESTE: Așa să fie? Ziduri mânjite cu sânge, milioane de muște, o duhoare de abator, o căldură de iad, străzile pustii, un zeu cu chip de om ucis, niște larve îngrozite care se bat cu pumnii în piept în casele lor – și strigătele, strigătele astea insuportabile: așa ceva îi place lui Jupiter?

JUPITER: Nu-i judeca pe zei, tinere, au taine dureroase.

Tăcere.

ORESTE: După câte știu, Agamemnon avea o fiică. O fiică pe care o chema Electra.

JUPITER: Da. Locuiește aici. În acest palat al lui Egist.

ORESTE: A! E palatul lui Egist? Și ce părere are Electra de toate astea?

JUPITER: O! E o copilă. Agamemnon mai avea și un băiat, un anume Oreste. Se spune c-a murit.

ORESTE: A murit! Pe naiba...

PEDAGOGUL: Ba da, stăpâne, doar știi foarte bine c-a murit. Cei din Nauplia ne-au povestit că Egist a dat poruncă să fie ucis puțin după moartea lui Agamemnon.

JUPITER: Unii pretind că trăiește. Cuprinși de milă, cei însărcinați să-l omoare l-au părăsit în pădure. Se spune c-ar fi fost luat și crescut de niște bogătași din Atena. Dinspre partea mea, mai bine ar fi murit.

ORESTE: Și de ce, mă rog?

JUPITER: Închipuiește-ți că într-o zi se înfățișează la porțile acestui oraș...

ORESTE: Ei și?

JUPITER: Dacă l-aș întâlni atunci, i-aș spune... i-aș spune așa: „Tinere...”, i-aș spune tinere pentru că e cam de vârsta ta, dacă trăiește. Pentru că veni vorba, stăpâne, pot să aflu numele tău?

ORESTE: Mă numesc Fileb și sunt de fel din Corint. Călătoresc pentru a mă cultiva împreună cu un sclav care a fost preceptorul meu.

JUPITER: Perfect. Așadar i-aș spune: „Tinere, pleacă! Ce cauți aici? Vrei să-ți revendici drepturile? Ești înflăcărat și puternic, ai fi un căpitan viteaz într-o armată pusă pe luptă, ai ceva mai bun de făcut

decât să domnești peste un oraș pe jumătate mort, peste un stârv de oraș chinuit de muște. Oamenii de aici sunt niște mari păcătoși, dar iată c-au pornit pe calea răscumpărării. Lasă-i, tinere, lasă-i, respectă-le dureroasa lor trudă, îndepărtează-te de ei în vârful picioarelor. N-ai cum să le împărtășești căința, căci n-ai luat parte la crima lor, și nevinovăția ta impertinentă te desparte de ei ca un șanț adânc. Dacă ții cât de cât la ei, pleacă. Pleacă, pentru că altfel ai să-i duci la pierzanie: dacă-i oprești din drum, dacă-i abați fie și numai o clipă de la remușcărilor pe care le au, toate greșelile făptuite se vor împietri peste ei ca untura sleită. Au cugetul încărcat, le e teamă – dar teama, cugetul încărcat sunt o mireasmă plăcută pentru nările zeilor. Da, zeilor le plac aceste suflete jalnice. Vrei să le răpești bunăvoința divină? Ce-o să le dai în schimb? O digestie liniștită, tihna morocănoasă a provinciei și plictiseala, ah! plictiseala zilnică a fericirii. Drum bun, tinere, drum bun; rânduiala dintr-un oraș și rânduiala din suflete sunt șubrede: dacă te atingi de ele, provoci o catastrofă. (*Privindu-l în ochi.*) O groaznică nenorocire care va cădea asupra ta.“

ORESTE: Adevărat? Așa i-ai spune? Ei bine, dacă aș fi eu tânărul acela, ți-aș răspunde... (*Se măsoară din priviri: Pedagogul tușește.*) Ei, nu știu ce ți-aș răspunde. Poate că ai dreptate, și-apoi, asta nu mă privește.

JUPITER: Așa da. Bine ar fi ca Oreste să fie la fel de cuminte. Pacea fie cu voi, trebuie să-mi văd de treburi.

ORESTE: Pacea fie cu tine.

JUPITER: O, și dacă vă săcăie muștele, iată cum vă puteți descotorosi de ele: vedeți roiul ăsta care zumzăie în jurul vostru? Fac o mișcare cu mâna, un gest cu brațul și spun: „Abraxas, gala, gala, țe, țe“. Și iată-le cum cad și încep să se târască pe jos, ca omizile.

ORESTE: Pe Jupiter!

JUPITER: Nu-i mare scofală. Un mic talent de scamator. În timpul liber sunt dresor de muște. Ziua bună. Ne mai întâlnim noi.

Iese.

Scena II

ORESTE, PEDAGOGUL

PEDAGOGUL: Bagă de seamă! Omul ăsta știe cine ești.

ORESTE: O fi oare om?

PEDAGOGUL: Ah! stăpâne, ce tare mă necăjești! Ce-a mai rămas din lecțiile mele și din scepticismul surâzător pe care ți l-am predat? „O fi oare om?“ La naiba, pe lumea asta nu există decât oameni, și e destul și-atât. Bărbosul ăsta e un om, vreun spion de-al lui Egist.

ORESTE: Lasă filosofia! Prea mult rău mi-a pricinuit.

PEDAGOGUL: Rău! Dacă dai oamenilor libertatea spiritului înseamnă oare să le faci rău? Ah, cât de mult te-ai schimbat! Odinioară te citeam așa ușor... ai de gând să-mi spui odată la ce te gândești? De ce m-ai târât până aici? Și ce vrei să faci?